

нарощування з метою забезпечення дійсного попиту населення України на продовольство.

Вирішити цю проблему можна, на наш погляд, тільки за умови кардинальної зміни підходів до фінансового регулювання ціноутворення, бо ніякими частковими заходами у вигляді податкових пільг за податком на додану вартість, окремих бюджетних програм, які до того ж не всім товаровиробникам доступні, а тим більше адміністративних обмежень на кшталт заборони експорту зерна, імпорту м'яса тощо, як свідчить „перевірка фактами”, тобто, аналіз системоутворюючих показників формування цін на продовольчому ринку, цього зробити не можна.

Водночас розглянута у статті проблема досить різнопланова, тому подальші її дослідження є перспективними.

Список використаних джерел:

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов /А. Смит; [пер. с англ.; предисл. В. С. Афанасьева]. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с.
2. Риккардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Избранное /Д. Риккардо; [пер. с англ.; предисл. П. Н. Клюкина]. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с.
3. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. (Пер. И.И. Скворцова-Степанова). Т. I. Кн. I. Процесс производства капитала. – М.: Политиздат, 1978. – 907 с.
4. Милль Дж. С. Основы политической экономии с некоторыми приложениями к социальной философии /Дж. С. Милль; [пер. с англ.; биограф. очерк. М. И. Туган-Барановского]. – М.: Эксмо, 2007. – 1040с.
5. Гэлбрейт Джон Кеннет. Новое индустриальное общество. Избранное /Дж. К. Гэлбрейт. – М.: Эксмо, 2008. – 1200 с.
6. Маршалл А. Основы экономической науки /А. Маршалл; [предисл. Дж. М. Кейнса; пер. с англ. В. И. Бомкина, В. Т. Рысина, Р. И. Столпера]. – М.: Эксмо, 2008. – 832 с.
7. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період. – К.: ННЦ „ІАЕ” УААН, 2008. – 100 с.

Рецензент: д.е. н., професор Крупка Я.Д.

УДК 330.341.1

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АПК ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Чаплінський В.Р., аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет

Досліджено інноваційну діяльність сільськогосподарських підприємств Хмельницької області, обґрунтовано напрями інноваційного розвитку галузі сільського господарства регіону.

Investigated innovative activity farms Khmelnytsky reasonably directions of innovative development of agriculture in the region.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день гостро стоїть питання про конкурентну здатність аграрних підприємств, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Головною причиною малоефективного, не конкурентоздатного виробництва є застарілий машинно-тракторний парк галузі, постійне зростання цін на паливо-мастильні матеріали, недосконала кредитно-

фінансова система і законодавча база, диспаритет цін на продукцію промисловості та сільського господарства.

В умовах високої конкуренції між країнами за ринки збуту сільськогосподарської продукції і забезпечення продовольчої безпеки, питання підвищення конкурентоспроможності аграрної галузі в Україні стає першочерговим. Досягнути такого стану в галузі можливо лише за умови вибору інноваційного сценарію розвитку, який передбачає, в свою чергу, зростання ролі та значення інтелектуального капіталу аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційного розвитку аграрних підприємств та заходи щодо його активізації досліджували такі вітчизняні провідні вчені, як В. Базилевич, О. Баранівський, І. Вініченко, О. Власюк, В. Геєць, В. Загорський, Т. Ковальчук, О. Мозговий, О. Прокопенко, П. Саблук, О. Савченко, В. Трегобчук, О. Тивончук, О. Ульянченко, Л. Федулова, С. Хамініч, О. Школьний, В. Яценко. Ними розроблено теоретичні і практичні аспекти інноваційного розвитку підприємств аграрної галузі, проте багатоаспектність, важливість та складність цієї проблеми потребує подальших досліджень, зокрема, з урахуванням сучасних тенденцій регіональних вимірів.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення сучасного стану та передумов інноваційного розвитку аграрних підприємств Хмельницької області, з урахуванням показників, що характеризують потенціал та результати діяльності інноваційно активних підприємств, а також обґрунтування перспективних напрямів посилення інноваційного розвитку аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Хмельницька область відноситься до агропромислових регіонів, оскільки близько 28% працюючого населення зайнято у сільському господарстві, площа сільськогосподарських угідь займає майже 4% від загальноукраїнського показника, а обсяг валової продукції сільського господарства становить 4-5% від загальнодержавного рівня. Головним інструментом підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств і зростання якості сільськогосподарської продукції, на сьогоднішній день, є розширення інноваційної діяльності на підприємствах галузі. С. Покропивний визначає інноваційну діяльність як процес, спрямований на розроблення й реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий чи вдосконалений продукт, реалізований на ринку у новий чи вдосконалений технологічний процес, використовуваний у практичній діяльності, а також зв'язані з цим додаткові наукові дослідження й розробки [2, с. 24]. Підприємства, що впровадили будь-яку інновацію за період часу, визначений при його обстеженні, вважається інноваційно активним.

У 2010 році Хмельницька область займала 8 місце серед усіх областей України за рівнем інноваційного розвитку [3, с. 83]. Протягом 2008-2011 рр. в регіоні простежується постійне збільшення кількості інноваційно активних підприємств та обсягів впровадження інноваційних видів продукції та техніки [4, с. 225]. Найкраща ситуація склалася у переробній промисловості, що є складовою агропромислового комплексу регіону (табл. 1).

Таблиця 1

**Інноваційна активність підприємств АПК Хмельницької області
за 2008-2011 рр.***

Галузь	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	Усього підприємств, од.	Відсотків до загальної кількості підприємств, що впроваджували інновації	Усього підприємств, од.	Відсотків до загальної кількості підприємств, що впроваджували інновації	Усього підприємств, од.	Відсотків до загальної кількості підприємств, що впроваджували інновації	Усього підприємств, од.	Відсотків до загальної кількості підприємств, що впроваджували інновації
Промисловість, всього	16	4,2	23	6,1	60	16,9	79	22,3
у тому числі								
Переробна промисловість	15	4,7	21	6,7	52	17,6	68	23,4
у тому числі виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	2	2	5	5,6	21	24,1	26	31

*Джерело: Державний комітет статистики України [3]

З даних табл. 1 випливає, що за 2008-2011 рр. частка інноваційно активних підприємств, працюючих у Хмельницькій області скоротилась на 8%. Інтенсивно інноваційну діяльність впроваджували лише підприємства переробної промисловості. Так, 94% із загальної кількості діючих інноваційно активних підприємств регіону у 2008 р. та 86% у 2011 р. працювали саме в галузі переробки. За період досліджень кількість інноваційно активних підприємств тут збільшилась від 4,7% (2008 р.) до 23,4% (2011 р.), тобто на 18,7% від загальної кількості підприємств, що запроваджували інновації.

Найактивніше інноваційна діяльність переробних підприємств проявлялась у впровадженні інноваційних видів продукції. За даний період кількість підприємств, що впроваджували інноваційну продукцію, збільшилась на 15,3% (рис. 1).

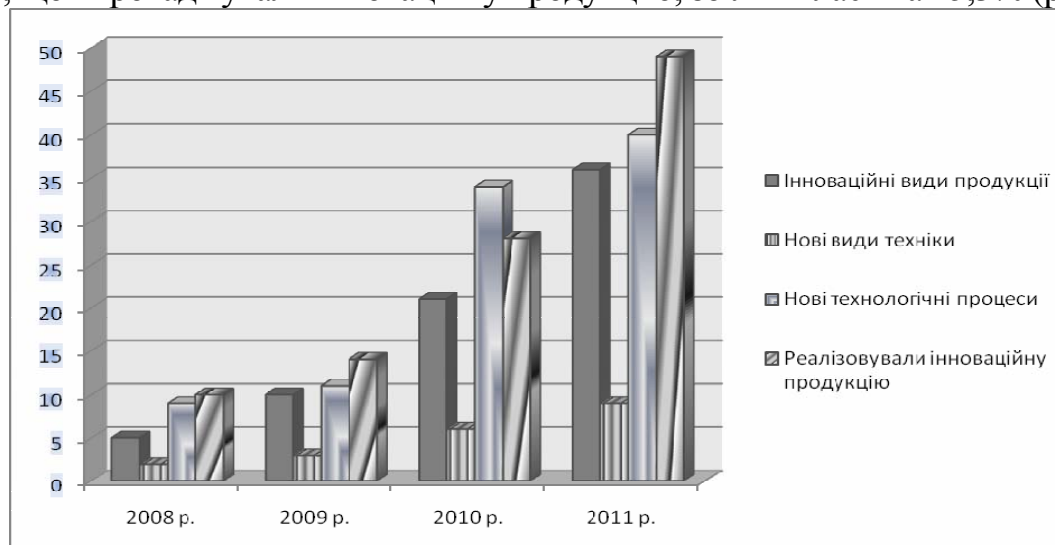

Рис.1. Впровадження та реалізація інноваційної продукції на підприємствах АПК Хмельницької області у 2008-2011 рр.

Впровадження нових технологічних процесів на підприємствах за даний період також збільшилась на 31 одиницю. Проте, зі збільшенням абсолютного показника впровадження технологічних процесів на підприємствах переробної промисловості, частка таких суб'єктів господарювання по відношенню до загальної кількості діючих підприємств, навпаки, зменшилась на 5,9%.

Позитивним моментом є збільшення підприємств АПК, які реалізовували інноваційну продукцію. Їх кількість за 2008-2011 рр. зросла майже у 5 разів.

Аналіз зміни кількості використаних науково-технологічних процесів на підприємствах АПК та освоєння ними виробництва інноваційної продукції (табл. 2) показав, що за період 2008-2010 рр., внаслідок діяльності інноваційно активних підприємств, було запроваджено 32 нових технологічних процесів та освоєно виробництво 36 інноваційних видів продукції.

Таблиця 2

Динаміка зміни результатів діяльності інноваційно-активних підприємств переробної галузі Хмельниччини

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	Відхилення (+,-) до 2010 р.	
				2008 р.	2009 р.
Впровадження нових технологічних процесів на переробних підприємствах (процесів)	16	13	32	-16	-19
Освоєння виробництва інноваційних видів продукції на переробних підприємствах (найменувань)	8	14	36	-28	-22
Обсяг реалізованої інноваційної продукції переробними підприємствами (тис. грн.)	58564,4	53487,6	32309,1	26255,3	21178,5
Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції					
продукція, що була новою для ринку тис. грн.	6302,1	2138	574,2	5727,9	1563,8
продукція, що була новою тільки для підприємства тис. грн.	52262,3	51349,6	31734,9	20527,4	19614,7
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України підприємствами переробної промисловості тис. грн.	22763,6	14492,9	1951	20812	12541,9

В той самий час зі зростанням кількості виробленої інноваційної продукції, обсяг її реалізації зменшився на 26255,3 тис. грн. Найбільшого скорочення зазнала кількість реалізованої продукції, що була новою для ринку, обсяги якої зменшились більше ніж у 10 разів. Слід відмітити, суттєве скорочення (більше, ніж у 11 разів) обсягів реалізованої інноваційної продукції підприємствами закордон.

Інноваційне виробництво передбачає зростання ролі інтелектуального капіталу працівників, оскільки саме сукупність їхніх наукових, професійних та загальних знань є передумовою для створення інновацій. Проте, аналіз ді-

яльності наукових організацій Хмельницької області, що співпрацюють з виробництвом, зокрема, агропромисловим, свідчить про скорочення їх працівників за 2008-2010 рр. на 14%. Кількість спеціалістів, які виконують наукові та науково-технічні роботи за даний період теж скоротилась на 23%. Зв'язок виробництва з вищими навчальними закладами теж послабився, оскільки чисельність співпрацюючих науковців з підприємствами скоротилась на 20%.

Така ситуація пояснюється обмеженням фінансування галузі науки і освіти. Однак, відомо, що процес становлення інноваційного виробництва завжди супроводжується великими фінансовими витратами і це є невід'ємною складовою його формування та впровадження. Більшість підприємств, за браком власних коштів не в змозі впроваджувати інновації, а оскільки у кризові та після кризові роки за нестабільної економічної ситуації відсоткові ставки на кредити зросли, а фінансова допомога від держави в інноваційну сферу майже відсутня [1, с.82]. Головним джерелом надходжень у інноваційну діяльність підприємств АПК Хмельницької області були і залишаються власні кошти підприємств (табл. 3).

Таблиця 3

Структура фінансових надходжень у розвиток інноваційної діяльності в Хмельницькій області

Джерела надходження	2008 р.		2009 р.		2010 р.		Відхилення у фінансуванні (+,-) до 2010 р.	
	Усього підприємств	Профінансовано, тис.грн	Усього підприємств	Профінансовано, тис.грн	Усього підприємств	Профінансовано, тис.грн	2008 р.	2009 р.
Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю	16	179490,7	23	1086022	60	749588,2	-570097,5	336433
з них за рахунок								
власних коштів	11	149911,3	18	12863,6	47	31929	117982,3	-19065,4
державного бюджету	—	—	—	—	2	1894,2	—	—
місцевих бюджетів	—	—	1	99	3	828,4	—	-729,4
позабюджетних фондів	—	—	—	—	—	—	—	—
вітчизняних інвесторів	—	—	—	—	—	—	—	—
іноземних інвесторів	—	—	1	606866	1	213992	—	392874
кредитів	4	29579,4	3	466193	4	500944,6	-471365,2	-34751,6
інших джерел	—	—	—	—	—	—	—	—

2009 р., відмітився фінансовими надходженнями від іноземних інвесторів на суму 606,9 млн. грн. і збільшенням обсягів кредитів на 436,6 млн.

грн. у порівнянні з 2008 р. У даному році з'явилися асигнування з місцевих бюджетів в одне інноваційно активне підприємство у розмірі 99 тис. грн.

Що стосується показників фінансування у 2010 р., то тут найбільшим джерелом надходження грошей в інноваційну діяльність підприємств АПК регіону стали кредити на суму 500,9 млн. грн., тобто 67% від загальної кількості надходжень 2010 року. Не зважаючи на великі обсяги кредитування, отримали їх тільки 4 підприємства. Решта інноваційно активних підприємств, а це 47 одиниць, використовували власні кошти. П'ять підприємств отримали асигнування з державного та місцевих бюджетів у розмірі 2,7 млн. грн. і одне підприємство отримало 214,0 млн. грн. від іноземних інвесторів.

Позабюджетні організації та вітчизняні інвестори не виділяли кошти на інноваційний розвиток регіональних підприємств АПК, оскільки така діяльність слабо мотивується і підтримується з боку держави.

Висновки. Отже, протягом 2008-2011 рр. розвиток підприємств АПК Хмельницької області супроводжувався певним поживанням їх інноваційної діяльності, а саме: зростанням кількості інноваційно активних підприємств, обсягів впроваджених інноваційних технологій та реалізації інноваційної продукції. Проте, у переважній більшості інновації підприємствами впроваджуються за власні кошти. Рівень державної фінансової допомоги таким підприємствам майже відсутній, а вітчизняні інвестори не зацікавлені у фінансуванні інноваційного розвитку. Тому, головною проблемою, яку потрібно сьогодні вирішити для забезпечення продовольчої безпеки країни, є переведення підприємств галузі АПК у площину інноваційного розвитку. Насамперед, забезпечення державної підтримки галузі сільського господарства і мотивування інвесторів до фінансування та впровадження інноваційного виробництва. Така підтримка має базуватись на досвіді розвинутих країн в інноваційно-технологічному розвитку, зокрема США, Німеччини, Бразилії, Японії, Італії. Серед методів стимулювання інноваційного розвитку аграрних підприємств можна запропонувати пільгове оподаткування, за рахунок якого підприємства, що займалися інноваційною діяльністю, сплачували на 50% менше податку на прибуток, ніж інші підприємства; оплату державою витрат, які спрямовуються на технічні експертизи та патентування; надання доплат на підвищення кваліфікації персоналу, підприємств, насамперед, тих, хто займається науково – дослідними розробками.

Список використаних джерел:

1. Кісіль М.І. Інвестиційна та інноваційна складові доктрини аграрної політики України // Економіка АПК. – 2008 - №7. – С.82 – 87.
2. Покропивний С. Ф. Інноваційний менеджмент у ринковій системі господарювання / С. Ф. Покропивний // Економіка України. — 1995. — № 2. — С. 24
3. Інноваційна діяльність промислових підприємств у Хмельницькій області / [За редакцією Скальського Василя Володимировича; відп. за випуск Л.Б. Прилуцька, С.В. Козачок]. – Хмельницький. – 2011. – С. 89. – (Головне управління статистики Хмельницької області)
4. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2011 рік / [За редакцією Скальського Василя Володимировича; відп. за вип. Л.О. Хамська, Л.М. Пастухова, В.В. Напорчук, О.Л. Катриченко]. – Хмельницький. – 2011. – С. 424. – (Головне управління статистики Хмельницької області).

Рецензент: д.е.н., професор Лучик С.Д.